

Politik har et fundamentalt problem

Børsen den 24 juli 2025

Der tales om mange problemer med politik i den offentlige debat: Folk kan være uenige om prioriteringer, omkostninger og politikens konsekvenser.

Debatten ignorerer dog et problem, som er meget mere fundamentalt: Politik designes og implementeres ofte reelt uden nogen form for viden om, hvorvidt eller hvordan den kommer til at virke.

Politikerne gør bare som om, de ved noget, som de ofte ikke ved og til tider ikke kan vide, og konsekvenserne er typisk derefter.

Problemet blev understreget af nobelprisvinderen Friedrich Hayek i 1945 i en af de mest indflydelsesrige forskningsartikler i det 20. århundrede og igen i hans nobelforelæsning.

Det har derfor været kendt i mange år, men selv samfundsforskere ignorerer det til tider.

Man taler om forskningsbaseret politik, men har i virkeligheden tre typer: Politik baseret på konkret viden fra forskning, politik baseret på klare og kendte teoretiske forhold, men uden empirisk forskning bag, og politik baseret på rent ideologiske påstande om sammenhænge og konsekvenser.

De seneste års diskussioner om handelspolitik er et glimrende eksempel. Trumps protektionistiske politik er baseret på ideologiske idéer i direkte modstrid med både al moderne handelsteori og snart to århundreders erfaring.

Det samme gælder i høj grad EU's industripolitik, ligesom justitsminister Peter Hummelgaards koranlov og andre angreb på grundlovssikrede rettigheder hviler på påstande om konsekvenser, der direkte strider mod den nyeste forskning.

I alle tilfældene gør politikere som om, de har viden på området, som de enten ikke kan have, eller som er i direkte modstrid med forskningsevidensen.

Et mindre dramatisk eksempel er Finansministeriets behandling af dynamiske effekter af skatteændringer, hvor økonomer er delt i to lejre.

Den ene fremhæver, at ny empirisk forskning viser, at folk reagerer mere på skatteændringer, end ministeriet vurderer.

Den anden hævder derimod, med henvisning til rent teoretiske sammenhænge, at ministeriet overser gavnlige virkninger af skattestigninger, når ekstra indtægter for eksempel bruges på uddannelse, eller gratis velfærdsydelse får kvinder til at arbejde mere.

Den første lejr peger således på, at ministeriet undervurderer de gavnlige virkninger af skattelettelse, mens den anden lejr argumenterer, at ministeriet overvurderer de dynamiske effekter af lettelse, men i bedste fald på basis af teoretiske sammenhænge.

Skulle man tage et valg baseret på teoretiske sammenhænge, ville forskningen i virkeligheden ikke være særligt nyttig, fordi det rent teoretiske billede er ekstremt mudret.

Diskussionen om, hvad vi egentlig ved, hvordan vi ved det, og hvad politik egentlig er baseret på, overses ofte.

Men hvilken viden - og om politik overhovedet hviler på nogen som helst form for viden - er ekstremt vigtig.

Christian Bjørnskov